

Krzysztof Piróg
Uniwersytet Rzeszowski

Wiedza o mediach na podstawie kategorii gości zapraszanych do telewizyjnych programów publicystycznych (2014-2015)

ABSTRAKT

Celem artykułu jest próba określenia ram społecznego świata kreowanego przez media, na podstawie analizy rodzaju gości zapraszanych do wieczornych telewizyjnych programów publicystycznych, których to gości zaliczono do różnych kategorii, m.in.: polityków, byłych polityków, publicystów, politologów, socjologów, wojskowych oraz duchowieństwa. Analizy zostały wykonane na podstawie przeprowadzonych badań własnych w okresie od 1 września 2014 r. do 30 czerwca 2015 r. W artykule zaprezentowano, jakiego rodzaju goście byli najczęściej zapraszani do wieczornych programów publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej. Dokonano również analizy porównawczej poszczególnych programów w celu poszukiwania optymalnego modelu zapraszania gości do tego typu programów pozwalającego na prowadzenie debaty publicznej w sposób zróżnicowany, z zapewnieniem jej wysokiego poziomu merytorycznego.

SŁOWA KLUCZOWE: programy publicystyczne, telewizja, kategorie gości, kreowanie dyskursu publicznego, media a polityka

Dylematy metodologiczne

Niniejszy artykuł powstał na podstawie wyników przeprowadzonego badania własnego, którego przedmiotem była analiza uczestnictwa zaproszonych gości w wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych. Badania zostały zaprojektowane oraz zrealizowane zgodnie z założeniami ilościowej analizy treści wypracowanymi przez Bernarda Berelsona¹. Zgodnie z założeniami ilościowej analizy

---

¹ T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Warszawa 2008, s. 187. A. Hansen, D. Machin, *Media and Communication Research Methods*, Basingstoke, Hampshire 2013, s. 88.

treści opisanymi przez Hansena i Machina² proces badawczy obejmował następujące etapy:

- (1) zdefiniowanie problemu;
- (2) przegląd literatury przedmiotu oraz wyników innych badań;
- (3) wybór programów do badań oraz określenie zakresu czasowego;
- (4) zdefiniowanie kategorii analitycznych;
- (5) skonstruowanie schematu kodowania;
- (6) przeprowadzenie pilotażu poprawności wyróżnionych kodów;
- (7) przygotowanie danych oraz ich analiza;
- (8) opracowanie wyników i wniosków.

Głównym problemem badawczym, jaki został zdefiniowany w ramach badania, było pytanie, kto bierze udział w telewizyjnych wieczornych programach publicystycznych emitowanych w sezonie 2014/2015. Pytanie to wpisuje się zatem w pierwszy element wyróżnionego przez Harolda Lasswella modelu aktu komunikacyjnego, tj. w ramach badania skoncentrowano się na odpowiedzi na jedno z pytań postawionych przez Lasswella: „kto mówi?”³.

W kontekście przeglądu literatury przedmiotu można stwierdzić, że początki badań nad mediami sięgają lat dwudziestych dwudziestego wieku i wiążą się z działalnością takich myślicieli jak John Dewey, Charles Cooley czy George Herbert Mead⁴. Studia nad mediami bardzo intensywnie się rozwijają i są prowadzone z perspektywy różnych dyscyplin naukowych, a także z różnych perspektyw teoretycznych. Media stanowią obiekt zainteresowań badawczych z perspektywy pedagogicznej, psychologicznej, politologicznej czy socjologicznej, przy czym odróżnienie tych perspektyw nie zawsze jest zadaniem łatwym z tego względu, że perspektywy te w prowadzonych przedsięwzięciach badawczych często przenikają się. Chociaż pedagogów może bardziej interesować wpływ mediów na proces kształcenia dzieci i młodzieży, psychologów – proces percepcji przekazu medialnego, politologów proces kształtowania świata polityki za sprawą mediów, a socjologów proces kształtowania życia społecznego, to dla wszystkich tych perspektyw wspólna jest refleksja na temat tego, w jakim stopniu i w jaki sposób media wpływają na kształtowanie zachowań czy szerzej rzecz ujmując – postaw. W kontekście analizy wpływu mediów na życie społeczne za najbardziej fundamentalne można uznać dokonania Marshalla McLuhana z jego kanonicznym dziełem *Zrozumieć media*, w którym to ukazał, w jaki sposób różne rodzaje mediów przenikają życie społeczne od zarania dziejów po współczesność⁵.

---

² A. Hansen A., D. Machin, *Media and Communication...*, s. 91 i n.

³ B. Dobek – Ostrowska, *Komunikowanie polityczne i publiczne*, Warszawa 2006, s. 32.

⁴ Tamże, s. 27-28.

⁵ M. McLuhan, *Zrozumieć media: przedłużenia człowieka*, Warszawa 2004.

Dokonując porównania zastosowanej metodyki do innych badań, można stwierdzić, że najbardziej zbliżone w tym zakresie jest badanie Anny Dryjańskiej oraz Piotra Pacewicza⁶, w ramach którego przeanalizowano 14 programów publicystycznych emitowanych zarówno w telewizji, jak i w radio. Badania Anny Dryjańskiej oraz Piotra Pacewicza zostały przeprowadzone od kwietnia 2014 r. do maja 2015 r. W ramach przywoływanego badania również skoncentrowano się na analizie liczby wizyt w programach publicystycznych. Niestety wyniki tego badania zostały opublikowane w sposób bardzo ogólny. Ich opis zajął zaledwie połowę strony numeru „Gazety Wyborczej”, przy czym podczas omówienia wyników skoncentrowano się na prezentacji udziału kobiet w analizowanych programach. Badania o podobnym zakresie prowadzono również na zlecenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, jednak za ich słabą stronę można uznać to, że ich zakres czasowy odnosił się jedynie do czasu kampanii wyborczych⁷. Znacznie częściej podejmowane są badania poświęcone analizie zawartości programów informacyjnych. Za klasyczne w tym zakresie można uznać badania prowadzone przez grupę badawczą z Glasgow (*Glasgow Media Group*)⁸ z Gregiem Philo na czele, w których koncentrowano się na analizie sposobu prezentacji przekazu, co z kolei spotkało się z krytyką i kontrowersjami odnośnie do sposobu prowadzonych analiz. Za punkt wyjścia czy inspirację analiz zawartych w niniejszym artykule można uznać rozważania Pierre’a Bourdieu zawarte w publikacji stanowiącej zapis wygłoszonych przez niego wykładów zatytułowanej *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*⁹.

„Do tej pory poruszaliśmy się jedynie po powierzchni zjawisk. Przejdźmy więc do drugiego poziomu: kompozycji sceny. To ona rozstrzyga o wszystkim. Scena jest efektem niewidzialnej pracy. Jako przykład posłużyć może cała procedura zapraszania do studia: są ludzie, o których nawet nie myśli się, aby ich zaprosić, są też tacy, których się zaprasza, ale odmawiają. Na scenie to, co widoczne, skrywa to, co niewidoczne: tym, czego nie widzimy w tak skonstruowanym obrazie, są społeczne warunki całej tej konstrukcji”¹⁰.

Celem przeprowadzonych badań było zatem dokonanie analizy wspomnianej przez Bourdieu „kompozycji sceny”. Pokazanie, komu media nadają prawo komentowania spraw bieżących, a kto w tym procesie jest nieobecny lub marginalizowany. W niniejszym artykule przedstawiono wyniki tej analizy.

Badanie uczestnictwa gości w wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych zostało przeprowadzone od 1 września 2014 r. do 30 czerwca 2015 r.,

⁶ A. Dryjańska, P. Pacewicz, *Chłopcy z placu mediów*, „Gazeta Wyborcza”, 2015, nr 8427, 94, s. 4.

⁷ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *Parlamentarna kampania wyborcza 2007 w mediach publicznych* Warszawa 2007; tejsze, *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. Komitety wyborcze oraz kandydaci na posłów do Parlamentu Europejskiego w programach mediów publicznych w okresie od 4 maja do 5 czerwca 2009 roku*, Warszawa 2009; tejsze: *Monitoring wyborczy telewizyjnych audycji publicystycznych. Wybory prezydenckie 2015*, Warszawa 2015.

⁸ A. Giddens, *Socjologia*, Warszawa 2006, s. 481-483.

⁹ P. Bourdieu, *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*, Warszawa 2009.

¹⁰ Tamże, s. 62-63.

dzięki temu zakresem czasowym badania objęto cały tzw. sezon. Z zakresu czasowego badania wyłączono okres wakacyjny, tj. miesiące lipiec oraz sierpień z tego względu, że w tym okresie obowiązuje inny rozkład programów (tzw. ramówka). Uniemożliwiłoby to przeprowadzenie analiz w sposób porównywalny. Całkowity zakres badania obejmował 27 telewizyjnych programów publicystycznych emitowanych w godz. od 18 do 22 w TVP 2, TPV Info, TVP Regionalna, TVN 24, Polsat News, Polsat News 2, Superstacja oraz TV Trwam. Pomiar był prowadzony przez 7 dni w tygodniu. Ze względu na ograniczenia objętościowe, ale także ze względu na szczególną rolę w kontekście pełnionej misji, w niniejszym artykule skoncentrowano się jedynie na prezentacji wybranych analiz dotyczących uczestnictwa gości w następujących programach publicystycznych emitowanych na antenach Telewizji Polskiej: *Tomasz Lis na żywo*, *Po przecinku*, *Inforozmowa*, *Dziś wieczorem*, *Minęła 20*, *Kod dostępu*, *Forum*, *Bez retuszu*, *Echa dnia* oraz *Echa dnia – komentarze*. Poza tym skoncentrowano się jedynie na prezentacji wybranych aspektów przeprowadzonych badań. Szersze omówienie zostanie przedstawione w ramach opracowywanej monografii.

W tabeli nr 1 przedstawiono, które wieczorne programy publicystyczne emitowane w poszczególnych stacjach Telewizji Polskiej zostały poddane analizie w ramach przeprowadzonego badania ze wskazaniem liczby emisji objętych analizą oraz liczby wizyt.

Tabela 1. Analizowane wieczorne programy publicystyczne emitowane w stacjach Telewizji Polskiej z wyróżnieniem liczby emisji oraz liczby wizyt zaproszonych gości

Stacja	Nazwa Programu	Liczba emisji	Liczba wizyt zaproszonych gości
TVP2	Tomasz Lis na żywo	41	173
TVP Info	Po przecinku	258	416
	Inforozmowa	198	199
	Dziś wieczorem	296	470
	Minęła 20	255	1052
	Forum	43	242
	Bez retuszu	38	219
	Kod dostępu	40	40
	Razem	1128	2638
TVP Regionalna	Echa dnia	207	227
	Echa dnia - komentarze	209	305
	Razem	416	532

Źródło: badanie własne

W niniejszym tekście skoncentrowano się przede wszystkim na prezentacji tego, jakiego rodzaju goście najczęściej uczestniczą w programach publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej w celu ukazania ram społecznego świata kreowanego w ten sposób. Innymi słowy, uznano, że to, jakiego rodzaju goście uczestniczą w programach publicystycznych, stanowi element opisanego m.in. przez Manuela Castellsa procesu ramowania¹¹, która to koncepcja w studiach nad mediami została rozwinięta przez R. Entmana¹².

Podstawowym problemem pojawiającym się na etapie zbierania danych oraz analizy zebranego materiału była kwestia kategoryzacji. Już co najmniej od czasów Roberta K. Mertona wiadomo, że funkcjonowanie jednostki w życiu społecznym nie ma charakteru jednowymiarowego, lecz wiąże się z pełnieniem różnych ról oraz zajmowaniem różnych pozycji społecznych w zależności od określonego kontekstu społecznego. W jednym kontekście dana osoba może pełnić rolę ojca, w innym męża, syna, a w jeszcze innym pracownika, kolegi itd. Podobnie jest z pozycjami społecznymi. Polityk może być zarazem naukowcem, działaczem społecznym, prawnikiem, alpinistą itd. To z kolei powoduje, że pozornie prosta analiza polegająca na rejestrowaniu udziału gości staje się zadaniem trudnym, a wręcz niemożliwym do skategoryzowania w jednoznaczny sposób i wiąże się z koniecznością podejmowania w pewnym zakresie mniej lub bardziej arbitralnych decyzji. Na etapie prowadzenia procesu kategoryzacji wyłaniają się zatem dwie zasadnicze możliwości. W przypadku wybrania pierwszej z nich kategoryzacja jest dokonywana w sposób wielokrotny, tzn. w przypadku stwierdzenia w odniesieniu do danej osoby, że można u niej wyróżnić występowanie kilku statusów, taka osoba zostałaby zaklasyfikowana do kilku kategorii. Przykładowo w przypadku stwierdzenia, że dany polityk jest zarazem sportowcem, w procesie kategoryzacji zaliczono by go do dwóch kategorii: polityka oraz sportowca. Takie rozwiązanie nie byłoby jednak wolne od trudności na poziomie analitycznym. Podstawowym problemem byłaby kwestia multiplikowania jednego elementu, przez co przypisywano by mu większą wagę w stosunku do wagi rzeczywistej. Przykładowo, jeżeli w przypadku danej osoby zidentyfikowano by występowanie 5 różnych statusów, to taka osoba zostałaby zaliczona do pięciu różnych kategorii, a w przypadku innej osoby zidentyfikowano by występowanie tylko jednego statusu, to taka osoba zostałaby zaklasyfikowana tylko do jednej kategorii. W praktyce oznaczałoby to, że pierwsza osoba byłaby liczona na poziomie analizy aż pięciokrotnie, podczas gdy druga osoba byłaby liczona tylko raz. Oczywiście wskazany przykład można by uznać za skrajny, jednak od strony praktycznej niemożliwe byłoby dokonanie takiej kategoryzacji, w przypadku której do każdego z zaproszonych gości można by przypisać taką samą liczbę statusów.

---

¹¹ M. Castells, *Władza komunikacji*, Warszawa 2013, s. 165.

¹² B. Dobek – Ostrowska, *Polski system medialny na rozdrożu. Media w polityce, polityka w mediach*, Wrocław 2011, s. 129.

W związku z powyższym za bardziej zasadne można uznać przyjęcie drugiej strategii polegającej na przypisywaniu jednej osobie tylko jednego statusu uznawanego za wiodący. Chociaż przypisywanie każdej z zaproszonych osób tylko jednego statusu uznawanego za wiodący nie jest pozbawione wad, ponieważ wiąże się z koniecznością dokonania mniej lub bardziej arbitralnej decyzji, który status z perspektywy prowadzonej analizy należy uznać za najważniejszy, to jednak z drugiej strony pozwala to na zachowanie równowagi pomiędzy poszczególnymi elementami analizy z tego względu, że waga każdego elementu w stosunku do innych jest taka sama.

W początkowej fazie prowadzonych analiz proces kategoryzacji zebranego materiału był prowadzony w sposób indukcyjny, tj. analizowano statusy próbki zaproszonych gości w celu przyporządkowania ich do określonych kategorii. Na dalszym etapie dokonywano korekty zakresu wybranych kategorii, gdy w toku prowadzonych analiz okazywało się, że określona obserwacja nie jest możliwa do przyporządkowania do jakiegokolwiek spośród kategorii dotychczas wyróżnionych. Proces dokonywania korekt był prowadzony aż do osiągnięcia etapu nasycenia kategoryzacyjnego, kiedy to już nie odnotowywano kolejnych przypadków, których zaklasyfikowanie do utworzonych kategorii nie byłoby możliwe. W dalszej części niniejszego artykułu omówiono częstotliwość uczestnictwa gości w poszczególnych wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej.

Politycy

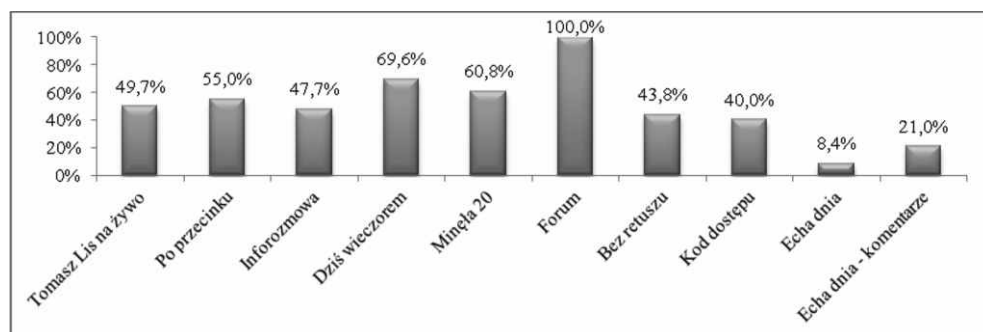
Do tej kategorii zaliczono wszystkie osoby czynnie uczestniczące w życiu politycznym niezależnie od tego, czy dana osoba w okresie realizacji badania była członkiem jakiegoś ugrupowania politycznego, czy można było ją określić jako jedynie wspierającą dane ugrupowanie polityczne lub można ją było określić jako polityka niezależnego. Ze względu na cel prowadzonego badania kategorię tę potraktowano jako nadrzędną, tzn. jeżeli zaproszonego gościa można by przypisać także do innych kategorii, jak np. Piotra Glińskiego będącego przewodniczącym rady programowej Prawa i Sprawiedliwości, to nawet jeżeli zostałby on zaproszony w roli socjologa jako komentatora życia politycznego, to i tak zostałby zaklasyfikowany do kategorii polityków. Jest to podyktowane tym, że celem badania było m.in. zwerifikowanie, jakie ugrupowania są najczęściej reprezentowane w programach publicystycznych. Uznano zatem, że jeżeli dany gość jest aktywnym politykiem danego ugrupowania, to niezależnie od tego, czy występuje on w danym programie jako polityk czy jako ekspert w danej dziedzinie, to w praktyce faktycznie jest to obecność przedstawiciela danego ugrupowania w mediach. Przyjęcie innego rozwiązania mogłoby prowadzić do obniżenia rzetelności uzyskanych wyników, ponieważ pozostałoby pole do interpretacji, czy dany gość bardziej został zaproszony w roli polityka czy raczej w roli eksperta. Inne przykłady w tym zakresie można podać przywołując

osoby Pawła Kukiza czy Ryszarda Petru. W początkowej fazie realizacji badania nie było podstaw do tego, żeby wskazane osoby zaliczać do kategorii polityków, ponieważ jeżeli występowali oni w mediach to jako komentatorzy życia politycznego czy gospodarczego. Ryszard Petru przez większość czasu, w którym badanie było realizowane, był zapraszany jako ekonomista. Dopiero w końcowej fazie prowadzenia obserwacji programów publicystycznych wcielił się on w rolę aktywnego polityka, powołując ugrupowanie Nowoczesna i dopiero wtedy jego osoba była przypisywana do kategorii polityków, nawet jeżeli był on zapraszany jako ekonomista.

Na podstawie przeprowadzonych analiz oraz dokonanego przyporządkowania do poszczególnych kategorii można stwierdzić, że aktywni politycy stanowią zdecydowanie największy odsetek większości programów poddanych analizie. Podkreślenia również wymaga, że jest to zarazem konsekwencją podejścia do selekcji programów poddanych analizie. Podstawowym kryterium stosowanym na etapie doboru programów do analizy było to, że wśród zapraszanych gości znajdowali się politycy. W ten sposób analizą nie obejmowano programów o charakterze publicystycznym, do których polityków nie zapraszano, czyli np. takich programów jak „Głos mediów” emitowany w TVP Info, do których zapraszano tylko publicystów, dziennikarzy.

Spośród objętych zakresem badania programów publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej najwyższy odsetek osób zaliczonych do kategorii polityków wystąpił w przypadku programu *Forum* emitowanego w okresie prowadzenia obserwacji w TVP Info w piątki o godz. 20.10, w przypadku którego wszyscy goście zostali zaliczeni do kategorii polityków. Jest to podyktowane przyjętym modelem prowadzenia programu, zgodnie z którym do studia zapraszani byli przedstawiciele reprezentujący ugrupowania posiadające klub poselski w Sejmie. Z oczywistych zatem względów program ten został wyłączony z analiz znajdujących się w dalszej części niniejszego tekstu odnoszących się do innych kategorii uczestniczących gości. Politycy stanowili większość uczestniczących gości w przypadku dwóch głównych codziennych wieczornych programów publicystycznych emitowanych na antenie TVP Info, czyli *Dziś Wieczorem* oraz *Minęła 20*. Odsetek polityków przekraczający połowę wszystkich gości wystąpił również w przypadku programu emitowanego codziennie, rozpoczynającego się w TVP 2 na zakończenie wydania *Panoramy* i kontynuowanego w TVP Info – *Po przecinku*. Znaczny odsetek polityków, tj. mieszczący się w zakresie od 2/5 do połowy gości wystąpił w przypadku trzech pozostałych programów emitowanych w TVP Info: *Inforozmowa*, *Bez retuszu* oraz *Kod dostępu*, a także w przypadku programu *Tomasz Lis na żywo* emitowanego w TVP 2. Zdecydowanie inny profil zauważalny jest w przypadku objętych analizą programów emitowanych w TVP Regionalnej, w których politycy stanowili relatywnie niewielką kategorię gości, przy czym znaczną część tych polityków stanowili politycy lokalni działający na niwie samorządu.

Wykres 1. Odsetek polityków uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

Źródło: badania własne

Z przedstawionych powyżej wyników można wysnuć wniosek, że politycy będący zarazem głównymi aktorami sceny politycznej stanowią zarazem najbardziej liczną kategorię komentatorów tegoż życia. Z jednej strony można to uznać za niejako naturalne, gdyż z perspektywy widza pozwala to na zapoznanie się z opiniami osób, które aktywnie uczestniczą w życiu politycznym, z drugiej strony stanowi to pewne utrudnienie w uzyskaniu spojrzenia na podejmowane kwestie z pewnego dystansu, a także może prowadzić do upolitycznienia problematyki o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania przestrzeni publicznej. To z kolei ogranicza pole do prowadzenia wyważonej debaty o istotnych problemach życia publicznego, sprzyjając zarazem prowadzeniu sporu w sposób zideologizowany. Nawiązując do typologii wyróżnionej przez Małgorzatę Bogunię-Borowską można stwierdzić, że dominacja polityków w debacie publicznej sprawia, że dyskurs publiczny staje się dyskursem rywalizacji, którego istotą jest spór¹³.

Byli politycy

Chociaż politycy byli najczęstszymi gośćmi większości analizowanych programów publicystycznych emitowanych w telewizji publicznej, to znaczną część uczestników tych programów stanowiły osoby zaliczone również do innych kategorii. Do jednej z nich zaliczono byłych polityków. Do tej kategorii zaliczono osoby, które kiedykolwiek uczestniczyły aktywnie w życiu politycznym, ale w okresie realizacji badania lub w pewnej jego części deklarowały brak aktywności politycznej, stając się przede wszystkim komentatorami życia politycznego. Do grona takich osób można by zaliczyć chociażby Kazimierza Marcinkiewicza, Jana Rokitę, Romana Giertycha czy Michała Kamińskiego.

¹³ Por. M. Bogunia-Borowska, *Fenomen telewizji. Interpretacje socjologiczne i kulturowe*, Kraków 2012, s. 30.

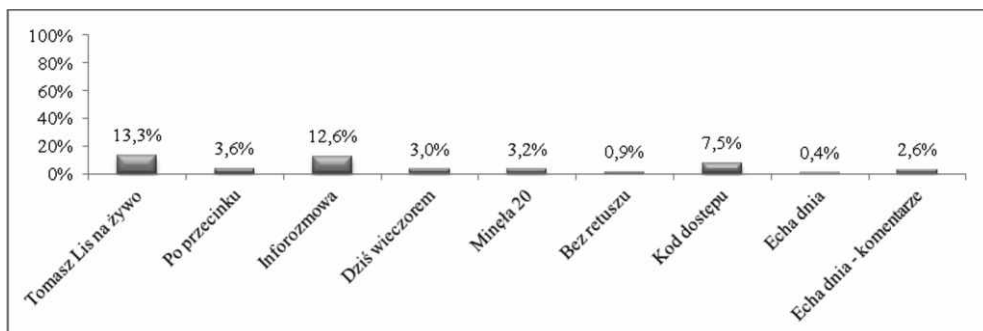
Podkreślenia wymaga, że kategoria byłego polityka, podobnie jak kategoria polityka, jest bardzo płynna i występują duże trudności w nadaniu ostrości zakresowi tej kategorii. Przykładowo wspomniany Michał Kamiński w początkowym okresie prowadzenia obserwacji programów publicystycznych był zaliczany do grona aktywnych polityków reprezentujących Platformę Obywatelską, jako że z ramienia tego ugrupowania ubiegał się o mandat do Parlamentu Europejskiego i jeszcze przez pewien czas po wyborach wspierał to ugrupowanie. Następnie oświadczył, że wycofuje się z polityki, lecz po objęciu przez Ewę Kopacz stanowiska premiera ponownie wrócił do aktywności politycznej, stając się doradcą premiera. Jeżeli w odniesieniu do danych osób można byłoby przypisać występowanie w programach publicystycznych w różnych rolach, to takie osoby i tak byłyby zaliczane do kategorii byłych polityków, jeżeli kiedykolwiek brały aktywny udział w życiu politycznym. Innymi słowy status byłego polityka był uznawany za status wiodący. Jako najbardziej wyrazisty przykład w tym zakresie może posłużyć sposób zapraszania do programów publicystycznych Romana Giertycha, który po rezygnacji z aktywności politycznej był częstym gościem programów publicystycznych przedstawianym jako mecenas, chociaż tematy rozmów, w których uczestniczył w tych programach, najczęściej nie dotyczyły kwestii prawnych, lecz *stricte* politycznych. Zatem chociaż był on przedstawiany jako mecenas, to na podstawie przebiegu prowadzonych rozmów w trakcie tych programów, można było jednoznacznie stwierdzić, że zapraszano go w roli komentatora życia politycznego, a nie eksperta do spraw prawnych. Podkreślenia wymaga, że zaklasyfikowanie danej osoby do grona byłych polityków było zadaniem zdecydowanie trudniejszym niż w przypadku klasyfikacji danego gościa do kategorii aktywnych polityków, co z kolei wiąże się z większym marginesem niejednoznaczności w tym zakresie.

Zadanie można uznać za szczególnie trudne w przypadku osób, które aktywny udział w życiu politycznym brały kilkanaście czy kilkadziesiąt lat temu i tym bardziej, jeżeli ich role odgrywane na scenie politycznej miały raczej charakter drugoplanowy niż główny. Inną kwestią o charakterze problematycznym było to, czy jeżeli dana osoba uczestniczyła w życiu politycznym stosunkowo dawno i od wielu lat funkcjonuje w przestrzeni publicznej w innej roli, to czy powinna być traktowana jako były polityk czy osoba zaliczona do innej kategorii. Przykładem takiej osoby może być Adam Michnik, który od wielu lat nie bierze aktywnego udziału w życiu politycznym i funkcjonuje w przestrzeni publicznej jako wydawca „Gazety Wyborczej”, jednak można go uznać za jednego z głównych aktorów sceny politycznej w okresie schyłku PRL oraz narodzin III RP.

Innym przykładem może być osoba Leszka Balcerowicza zapraszanego do programów publicystycznych w roli ekonomisty, będącego jednak w przeszłości kluczowym politykiem odpowiedzialnym za zaprojektowanie i wdrożenie reform gospodarczych. W tym kontekście można także przywołać osoby Pawła Śpiewaka czy Marka Migalskiego, wcielających się w rolę komentatorów życia politycznego z perspektywy

socjologicznej czy politologicznej, jednak będących w przeszłości aktywnymi politykami. Z podobnych jednak względów jak opisane w odniesieniu do kategorii polityków również w przypadku byłych polityków zdecydowano się na przyporządkowanie do tej kategorii osób, które udało się zidentyfikować jako kiedykolwiek uczestniczące w życiu politycznym niezależnie od tego, czy do programów publicystycznych byli oni zapraszani wprost jako byli politycy czy przede wszystkim jako specjaliści od określonych dziedzin. Analizując rozkłady udziału gości zaliczonych do kategorii byłych polityków w poszczególnych wieczornych programach publicystycznych Telewizji Publicznej uzyskane wyniki można uznać za zróżnicowane. Z jednej strony można zaobserwować, że byli politycy stanowili znaczną część osób uczestniczących w takich programach jak *Tomasz Lis na żywo* czy *Inforozmowa*. Z drugiej zaś strony w programie *Bez retuszu* oraz *Echa dnia* byli politycy występowali jedynie w stopniu śladowym.

Wykres 2. Odsetek byłych polityków uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

Źródło: badania własne

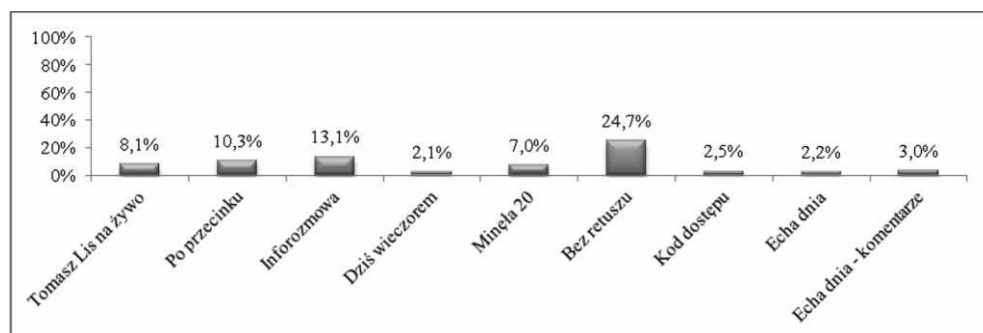
Zapraszanie byłych polityków do programów publicystycznych można uznać za uzasadnione w tym względzie, że są to z jednej strony osoby, które uczestnicząc niegdyś aktywnie w życiu politycznym posiadają znajomość od wewnątrz mechanizmów funkcjonowania życia politycznego. Z kolei wycofanie z aktywnego życia politycznego sprzyja nabraniu dystansu do bieżących wydarzeń politycznych, którego osiągnięcie jest zdecydowanie trudniejsze w przypadku aktywnych polityków. Z drugiej jednak strony, w niektórych przypadkach wycofanie się z aktywnego życia politycznego może być konsekwencją znalezienia się na „politycznym marginesie” ze względu na przegrane wybory, konflikty wewnątrzpartyjne czy udział w aferach politycznych, a podtrzymywanie obecności takich osób w przestrzeni publicznej może stanowić dla nich szansę na powrót do aktywnego życia politycznego.

Publicyści, dziennikarze

Do kolejnej z wyróżnionych kategorii zaliczono publicystów oraz dziennikarzy. Zapraszanie publicystów oraz dziennikarzy powoduje zarazem zmianę sposobu prowadzenia dyskusji, ponieważ w przypadku polityków życie polityczne jest prezentowane z perspektywy jego uczestników, w przypadku byłych polityków jest ono prezentowane z perspektywy obserwatorów, którzy jednak byli kiedyś uczestnikami tego życia, natomiast publicyści w kontekście analizy problematyki podejmowanej w programach publicystycznych pełnią rolę obserwatorów – komentatorów.

Pod względem wielkości odsetka publicystów spośród analizowanych programów publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej najbardziej wyróżnia się prowadzony przez Marka Czyżę program *Bez retuszu* emitowany w każdą niedzielę. W okresie objętym zakresem czasowym badania publicyści stanowili blisko ¼ ogółu gości uczestniczących w tym programie. W programach *Inforozmowa* oraz *Po przecinku* udział publicystów i dziennikarzy można określić jako znaczny, gdyż przekroczył on 10% ogółu gości. Z kolei jako zauważalny, tj. przekraczający 5% można uznać odsetek gości zaliczanych do tej kategorii występujący w przypadku programu *Tomasz Lis na żywo* oraz *Minęła 20*. W przypadku pozostałych programów udział publicystów można określić jako marginalny z tego względu, że nie przekroczył on 3% ogółu gości tych programów.

Wykres 3. Odsetek publicystów i dziennikarzy uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

Źródło: badania własne

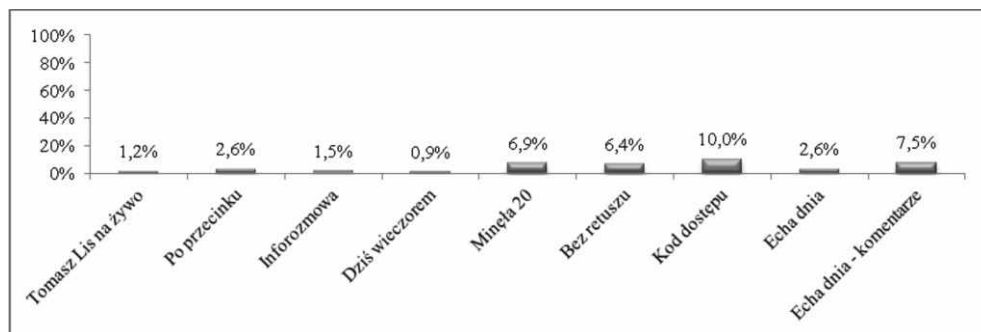
Politolodzy

Przedmiotem analizy uczyniono także poziom uczestnictwa politologów w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej. Politologów, podobnie jak dziennikarzy, można określić jako obserwatorów – komentatorów życia politycznego. Pomiędzy publicystami a politologami występuje jednak

taka różnica, że chociaż politolodzy, podobnie jak publicyści, zajmują się zawodowo komentowaniem życia politycznego, to jednak od politologów należy oczekiwać wyższego poziomu zaawansowania prowadzonych analiz ze względu na naukowy charakter tych analiz. Można by zatem postawić tezę, że udział politologów w programach publicystycznych może pozytywnie wpływać na jakość dyskusji na tematy publiczne poprzez prowadzenie tej debaty w sposób bardziej wyważony oraz oparty na prowadzonych badaniach.

Podkreślenia wymaga, że kategorię politologów w ramach przeprowadzonego badania rozumiano szeroko i zaliczano do niej także m.in. specjalistów od stosunków międzynarodowych czy specjalistów od marketingu politycznego. Na podstawie analizy zebranego materiału można jednak stwierdzić, że w okresie objętym zakresem czasowym badania politolodzy nie byli zbyt częstymi gośćmi programów publicystycznych. Ich udział był zauważalny jedynie w przypadku programów: *Kod dostępu*, *Echa dnia – komentarze*, *Minęła 20* oraz *Bez retuszu*. W przypadku pozostałych programów udział politologów był marginalny i nie przekroczył 3%.

Wykres 4. Odsetek politologów uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

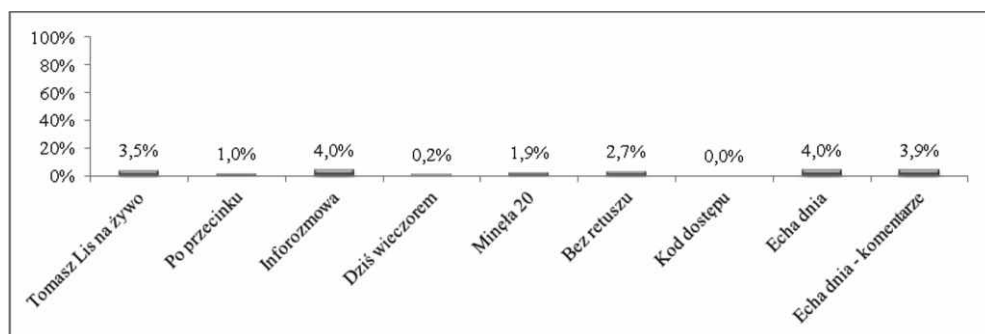
Źródło: badania własne

Socjolodzy

W bardzo podobnej roli jak politolodzy występują w programach publicystycznych socjolodzy, gdyż podobnie jak politolodzy są oni zapraszani w roli komentatorów zajmujących się naukowo analizą życia politycznego, z taką jedynie różnicą, że ze względu na zakres podejmowanej problematyki socjolodzy mogą być komentatorami nie tylko życia politycznego, ale również różnych aspektów szeroko rozumianego życia społecznego. Udział socjologów w analizowanych telewizyjnych programach publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej można uznać za marginalny. W okresie objętym zakresem czasowym badania w ani jednym analizowanym programie nie przekroczył on 5% ogółu gości. Przyczyn tak niskiego odsetka

socjologów w ogólnej liczbie gości uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych można upatrywać z jednej strony w tym, że część zapraszanych socjologów, takich jak: Piotr Gliński czy Paweł Śpiewak zostało zaklasyfikowanych jako polityków lub byłych polityków. Niski odsetek może być spowodowany również niechęcią socjologów do komentowania życia politycznego i odmawianiem przyjmowania zaproszeń do programów publicystycznych.

Wykres 5. Odsetek socjologów uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

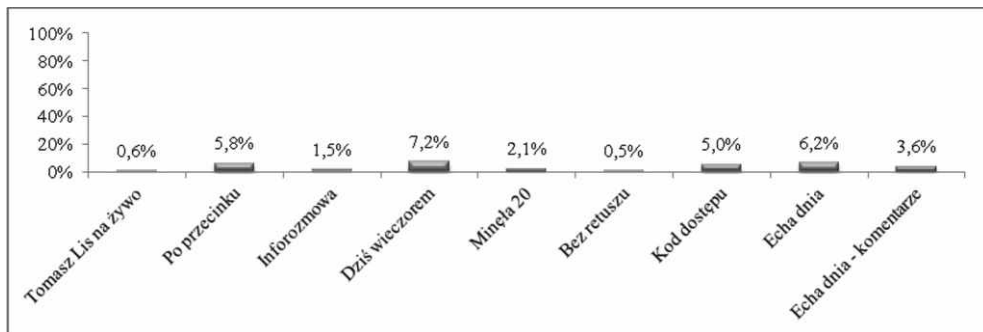
Źródło: badania własne

Wojskowi, policjanci oraz przedstawiciele innych służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo

Do tej kategorii zaliczono przede wszystkim wojskowych, w tym wojskowych w stanie spoczynku, policjantów oraz osoby pracujące (najczęściej w przeszłości) w służbach specjalnych. Do tej kategorii zaliczono także funkcjonariuszy straży pożarnej, jednak brali oni bardzo rzadko udział w analizowanych wieczornych programach publicystycznych. Im większy jest odsetek gości zaliczanych do tej kategorii, tym więcej uwagi poświęca się w programach publicystycznych problematyce bezpieczeństwa, a raczej problematyce występujących zagrożeń. W okresie obejmującym zakres czasowy prowadzonego badania problematyka bezpieczeństwa i występujących zagrożeń stanowiła istotny element debaty publicznej przede wszystkim z racji działalności rebeliantów na Ukrainie oraz działań podejmowanych ze strony terrorystów z tzw. Państwa Islamskiego. Znalazło to również odzwierciedlenie w rozkładach procentowych gości uczestniczących w programach publicystycznych. Chociaż w przypadku żadnego z objętych analizą programów nie odnotowano znaczącego udziału przedstawicieli tej kategorii przekraczającego 10%, to w przypadku czterech z nich udział ten można uznać za zauważalny, gdyż wyniósł on co najmniej 5%. Porównując uzyskane wyniki do rozkładu procentowego udziału w programach publicystycznych socjologów, można uznać je za względnie wysokie, wskazujące

na to, że problematyce występujących zagrożeń poświęca się dużo uwagi w części programów publicystycznych.

Wykres 6. Odsetek wojskowych, wojskowych oraz przedstawicieli innych służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

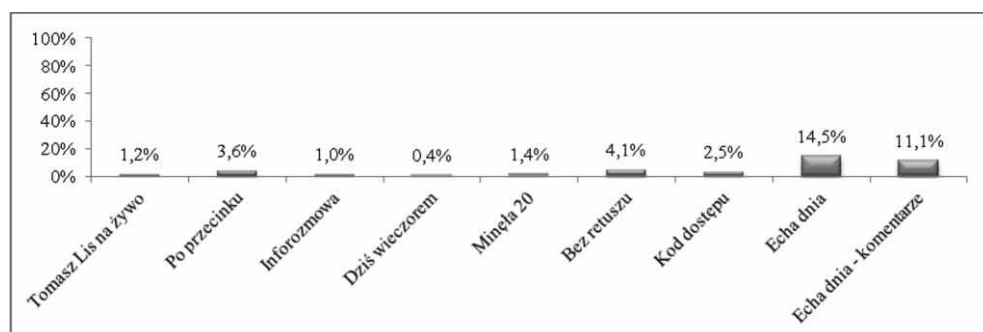
Źródło: badania własne

Działacze społeczni

Bardzo ważną rolę w procesie rozwiązywania problemów społecznych odgrywają organizacje pozarządowe, dlatego udział w programach publicystycznych osób zaliczonych do tej kategorii można uznać za ważny w kontekście prowadzenia debaty dotyczącej problematyki społecznej. Do tej kategorii zaliczono nie tylko przedstawicieli formalnie reprezentujących określone organizacje pozarządowe, ale także przedstawicieli ruchów społecznych lub inne osoby podejmujące nieformalne akcje mające na celu rozwiązywanie bądź zminimalizowanie problemów społecznych. Działacze społecznych, podobnie jak polityków w odniesieniu do życia politycznego, można uznać za aktywnych uczestników życia publicznego z tym, że w nieco innym zakresie.

Na podstawie analizy uzyskanych wyników można stwierdzić, że w okresie objętym zakresem czasowym badania działacze społeczni nie byli zbyt częstymi gośćmi wieczornych programów publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej. Niemalże we wszystkich analizowanych programach publicystycznych udział działaczy społecznych był śladowy. Pod tym względem znacząco wyróżniają się jedynie dwa programy emitowane w TVP Regionalnej, w przypadku których odsetek działaczy społecznych w ogólnej liczbie gości można uznać jako znaczący.

Wykres 7. Odsetek działaczy społecznych uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

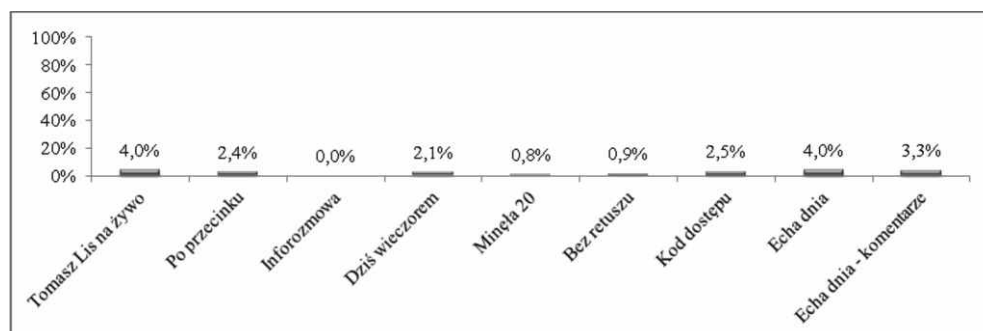

Źródło: badania własne

Duchowieństwo

Analizie poddano także poziom uczestnictwa w programach publicystycznych przedstawicieli Kościołów (w tym przede wszystkim Kościoła katolickiego) oraz związków wyznaniowych. Do tej kategorii zaliczono przede wszystkim księży katolickich, ale także siostry zakonne oraz kapłanów innych wyznań. Podkreślenia wymaga, że status osoby duchownej był uznawany za wiodący, nawet jeżeli taka osoba została zaproszona w innej roli, np. jako pracownik naukowy lub jako działacz społeczny. Udział osób duchownych w analizowanych wieczornych programach publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej był śladowy i w żadnym z analizowanych programów w okresie objętym zakresem czasowym badania nie przekroczył 5% ogółu gości.

Wykres 8. Odsetek duchownych uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej

Źródło: badania własne

Pozostałe kategorie

Udział gości zaliczonych do pozostałych kategorii był zauważalny jedynie w przypadku pojedynczych programów publicystycznych. Ekonomiści stanowili 5,3% wszystkich gości uczestniczących w programie *Echa dnia*, jednak w przypadku pozostałych analizowanych programów odsetek osób zaliczonych do tej kategorii nie przekroczył 5%.

Inną kategorię zauważalną w programie *Echa dnia*, a także w programie *Echa dnia – komentarze* oraz niemalże niezauważalną w pozostałych analizowanych programach publicystycznych stanowili lekarze. W programie *Echa dnia* odsetek lekarzy wyniósł 11,5%, a w programie *Echa dnia – komentarze* – 5,6%.

Program *Echa dnia* wyróżnił się spośród pozostałych także pod względem odsetka gości zaliczonych do kategorii urzędników, do której zaliczano przedstawicieli różnych urzędów najczęściej zajmujących stanowiska kierownicze, w tym osoby w randze wiceministrów, których nie można było jednoznacznie zidentyfikować z działalnością polityczną na rzecz jakiegokolwiek ugrupowania. Udział urzędników w tym programie wyniósł 7,5%.

Z kolei program *Echa dnia – komentarze* wyróżnił się pod względem odsetka gości zaliczonych do kategorii prawników, do których zaliczono m.in. sędziów, radców prawnych, adwokatów oraz pracowników naukowych w zakresie prawa. Odsetek gości zaliczonych do tej kategorii wyniósł 5,6%. Natomiast w przypadku programu *Bez retuszu* 5% gości stanowili psychologowie, w tym przede wszystkim psychologowie społeczni.

Obecność osób zaliczonych do pozostałych wyróżnionych kategorii (takich jak: filozofowie, sportowcy, muzycy, aktorzy, reżyserzy, pisarze, historycy, działacze związkowi) była znikoma, tzn. w przypadku każdej z tych kategorii odsetek gości nie przekroczył 5%, w którymkolwiek z analizowanych wieczornych programów publicystycznych emitowanych w Telewizji Polskiej.

Podsumowanie

Podsumowania zawartych w artykule analiz można dokonać z wykorzystaniem tabeli nr 2.

Tabela 2. Najczęściej reprezentowane kategorie gości uczestniczących w wieczornych programach publicystycznych emitowanych w stacjach Telewizji Polskiej (dane w %)

	Tomasz Lis na żywo	Po przecinku	Inforozmowa	Dziś wieczorem	Minęła 20	Bez retuszu	Kod dostępu	Echa dnia	Echa dnia - komentarze
Wojskowi, policjanci...	10<20	5<10		5<10				5<10	
Byli politycy			10<20				5<10		
Duchowieństwo									10<20
Działacze społeczni								10<20	
Ekonomiści								5<10	5<10
Lekarze								10<20	5<10
Politolodzy	20<50				5<10	5<10	10<20		20<50
Politycy		>50	20<50	>50	>50	20<50	20<50	5<10	5<10
Prawnicy									
Psycholodzy	5<10					5<10			
Publicyści		10<20	10<20		5<10	20<50			
Socjolodzy									
Urzędnicy								5<10	

Źródło: badania własne

Na podstawie informacji zawartych w przedstawionej tabeli można stwierdzić, że najczęstszymi komentatorami życia publicznego w analizowanych programach publicystycznych byli głównie aktorzy tegoż życia, tj. politycy, przy czym podkreślenia wymaga, że na etapie selekcji programów do analizy koncentrowano się na tym, by wśród zapraszanych gości znajdowali się politycy. Programy publicystyczne, do których nie zapraszano polityków, nie były brane pod uwagę. W drugiej kolejności w programach publicystycznych uczestniczyli obserwatorzy życia publicznego, czyli publicyści. W przypadku pięciu analizowanych programów odsetek publicystów w ogólnej liczbie gości wyniósł więcej niż 5%. Wśród gości w części programów znaczny odsetek stanowili również politolodzy oraz byli politycy.

Największa różnorodność gości została zaobserwowana w przypadku dwóch programów emitowanych w TVP Regionalnej, tj. *Echa dnia* oraz *Echa dnia – komentarze*, co pokazuje, że dyskurs publiczny niekoniecznie musi być prowadzony przede wszystkim w gronie polityków, byłych polityków oraz publicystów, a zarazem umożliwia podejmowanie istotnych społecznie problemów bez ograniczania się jedynie do sfery polityki, jednak wpływ tych programów na kształtowanie dyskursu publicznego można uznać za niewielki, biorąc pod uwagę porę ich emisji, jak również to, że były one emitowane w TV Regionalnej cieszącej się mniejszą popularnością wśród

widzów. Emitowanie w taki sposób projektowanych programów w bardziej popularnych antenach niekoniecznie mogłoby skutkować wzrostem zainteresowania tego typu programami, ponieważ są one trudniejsze w odbiorze ze względu pozbawione zazwyczaj emocji wywody o charakterze merytorycznym w odróżnieniu od nasyczonego emocjami sporu politycznego dążącego do prezentacji rzeczywistości społecznej w „czarno-białych barwach”.

Bibliografia

- Bogunia-Borowska M., *Fenomen telewizji. Interpretacje socjologiczne i kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001.
- Bourdieu P., *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*, PWN, Warszawa 2009.
- Castells M., *Władza komunikacji*, PWN, Warszawa 2013.
- Dobek-Ostrowska B., *Komunikowanie polityczne i publiczne*, PWN, Warszawa 2006.
- Dobek-Ostrowska B., *Polski system medialny na rozdrożu. Media w polityce, polityka w mediach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2011.
- Dryjańska A., Pacewicz P., *Chłopcy z placu mediów*, „Gazeta Wyborcza”, 2015, nr 8427, 94.
- Giddens A., *Socjologia*, PWN, Warszawa 2006.
- Goban-Klas T., *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, PWN, Warszawa 2008.
- Hansen A., Machin D., *Media and Communication Research Methods*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, Hampshire 2013.
- Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *Parlamentarna kampania wyborcza 2007 w mediach publicznych* Warszawa 2007.
- Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. Komitety wyborcze oraz kandydaci na posłów do Parlamentu Europejskiego w programach mediów publicznych w okresie od 4 maja do 5 czerwca 2009 roku*, Warszawa 2009.
- Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *Monitoring wyborczy telewizyjnych audycji publicystycznych. Wybory prezydenckie 2015*, Warszawa 2015.
- McLuhan M., *Zrozumieć media: przedłużenia człowieka*, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004.

Knowledge on media on the basis of the guests' categories participating in television discussion programs (2014 - 2015)

Summary

The aim of the article is an attempt to identify the frames of the social milieu created by the mass media. The goal was achieved by analyzing types of guests invited to evening television discussion programs on Telewizja Polska (Polish Television). The guests were classified into a few categories: politicians, former politicians, publicists, politologists, sociologists, soldiers and clergy. Analysis was based on a study conducted by the author from September 2014 to June 2015. The article presents which categories of guests were most frequently invited to discussion programs on TV. Additionally the article contains results of comparative analysis of particular programs. This was done in order to identify an optimum model of selecting guests to discussion programs; a model which would allow for diversity in public debate and would ensure high quality of the conducted discussions.

Key words: discussion programs, television, types of guests, creation of public discourse, mass media and politics